

Lars Espeland

Fra: Lars Espeland
Sendt: 6. juni 2022 14:12
Til: postmottak@fd.dep.no
Emne: VS: St.meld. nr. 33 (2008-2009) - «Kultur å forsvare»
Vedlegg: St.meld 33.pdf; Krigsseilermonument.docx; Krigsmonument i Arendal.jpg

Fra: Lars Espeland
Sendt: 6. juni 2022 14:06
Til: postmottak@for.dep.no; postmottak@kud.dep.no
Kopi: lvmoen@online.no; willyberjord.s@gmail.com; Hans Rune Nicolaisen <hans.nicolaisen@gmail.com>
Emne: St.meld. nr. 33 (2008-2009) - «Kultur å forsvare»

God dag

På vegne av Arendal Forsvarforening ønsker vi kontakt med den eller de som har ansvaret for vern og vedlikehold av krigsminner.

Vi ønsker med dette å ta initiativ til et statlig fond som skal påse at alle nye krigsminnesmerker blir bekostet av dette fondet pluss at eksisterende minnesmerker blir vedlikeholdt fra samme fond over det ganske land.

Vi viser også til St.meld. nr. 33 (2008-2009) - «Kultur å forsvare» Om kulturvirksomheten i Forsvaret frem mot 2020.

Se også vedlagt skriv fra Lars Vidar Moen Formann Arendals Sjømandsforening som på en svært god måte beskriver utfordringen nevnt i St.meld. nr. 33, pkt. 8 Krigsminnesmerker.

*Markus Myrnes
Lars Espeland*

Krigsseilermonumenter/krigsminnesmerker – bør ikke det være et statlig anliggende?

For mange norske sjøfolk begynte 2dre verdenskrig allerede 1 september 1939, og den sluttet ikke for mange norske sjøfolk før august 1945 etter at Japan kapitulerte. I mange år etter krigen kjempet krigsseilerne og deres talmenn for at de skulle få sitt tilgodehavende som de var lovet av Nortraship. Vi som kjenner historien vet at til Nortraship var verdens største «rederi», og kontrollert av den norske stat. Det skulle gå svært mange år etter krigen før gjenlevende krigsseilere fikk sin oppsparte hyre utbetalt fra norske myndigheter. Det var omsider statsminister Borten som tok de rette grepene, men det ble en finansminister fra AP som i 1972 måtte utbetale pengene. Etter dette ble det stille rundt krigsseilerne i mange år fram til at forsvarsminister Anne G Strøm Eriksen omsider i 2013 kunne tildele gjenlevende krigsseilere den heder de fortjente. Etter 2013 er det stort sett Jon Michelet, og sjømannsforeningene gjennom arbeidet med krigsseilerregisteret som har fått løftet statusen til våre krigsseilere.

Siden 1945 har det blitt reist en rekke krigsmonumenter over det ganske land. De fleste har blitt reist av initiativtakere fra våre historielag samt militære organisasjoner og kommuner. Det ble i 1955 reist et minnesmerke over 117 arendalitter som falt i tiden 1939 til 1945. Imidlertid var dette monumentet noe mangelfullt siden navnene på de falne ikke stod på minnesmerket. Etter initiativ fra Arendals Forsvarsforening, Norske Reserveoffiserers Forbund avd- Nedenes, Norges Veteranforbund for Internasjonale Operasjoner samt Arendals Sjømandsforening ble en Bauta-komite dannet på nyåret 2014. I løpet av kun 15 måneder klarte disse organisasjonene å samle inn mer enn 400 000 kr som trengtes for prosjektet og laget et nytt Minnesmerke utenfor Trefoldighetskirken i Arendal sentrum som viser hvem fra Arendal som falt under krigen, og av de 117 som står på minnetavlene var det 93 sjøfolk.

Vi er her ved sakens kjerne som nemlig er penger. Det er faktisk ille at foreninger, frivillige organisasjoner og lag må tigge penger fra folk flest for å kunne både bygge nye krigsminnesmerker samt vedlikeholde disse. Det burde være en statlig oppgave å passe på at monumenter som kan knyttes til f.eks. våre krigsseilere blir vedlikeholdt av statlige midler. På vegne av de de organisasjonene og foreningene som fikk reist det nye monumentet i Arendal, så mener vi at våre krigsseilere må betraktes som stridende under 2dre verdenskrig. Skipene de bemannet fraktet krigsmateriell og drivstoff til våre allierte, og de norske sjøfolkene ble faktisk beordret til tjeneste om bord i skipene som ble dirigert av Nortraship. Den norske handelsflåtens innsats var av avgjørende betydning for de alliertes seier. Vi mener derfor det bør opprettes et statlig fond som kan besørge vedlikehold av nevnte krigsminnesmerker. I Arendal er vi så heldige at vårt nye monument fra 2015 blir vedlikeholdt av kommunen, men ellers rundt i distriktene er det ildsjeler som ivaretar dette i stor grad med private midler.

Vi håper våre sjømannsorganisasjoner vil støtte oss som tar initiativ til et slikt statlig fond som skal påse at alle nye framtidige krigsseilermonumenter blir bekostet av dette fondet pluss at eksisterende minnesmerker blir vedlikeholdt fra samme fond over det ganske land.

Med vennlig hilsen

Lars Vidar Moen

Formann Arendals Sjømandsforening

Medlem NSOF 45096

DET KONGELIGE
KULTUR- OG LIKESTILLINGSDEPARTEMENT

Lars Espeland

Deres ref

Vår ref

Dato

22/3216-2

27. juni 2022

Svar på henvendelse om vern og vedlikehold av krigsminnesmerker

Kultur- og likestillingsdepartementet viser til Arendal forsvarsforenings e-post av 6. juni, stilet til Forsvarsdepartementet og oss. Vi besvarer henvendelsen på vegne av begge adressater.

Reising av minnesmerker, statuer, monumenter m.m., herunder også krigsminnesmerker, behandles etter plan- og bygningsloven og er et anliggende for det kommunale selvstyret. Det hører med til sjeldenhetene at det reises nye minnesmerker etter andre verdenskrig i dag.

Krigsminnesmerker på gravplasser forvaltes av de lokale gravplassmyndighetene; som regel kirkelige fellesråd. Utenlandske krigsgraver og -krigsminnesmerker omfattet av forskrift om krigsgraver faller imidlertid inn under Kultur- og likestillingsdepartementets krigsgravforvaltning.

Det finnes ingen statlig godkjenninginstans for nye minnesmerker, og det er i Norge tradisjon for et sterkt, lokalt eierskap til historien og til hva og hvem som minnes. Ved oppføring av nye minnesmerker er det viktig at vedlikeholdsansvaret er avklart og tydelig plassert. Statlige myndigheter forestår vedlikeholdet av krigsminnesmerker reist på statens eiendommer.

Hva angår reising av nye krigsminnesmerker, gjør vi oppmerksom på at det er mulig å få kunstfaglig assistanse og hjelp til finansieringen fra Norsk billedhuggerforening og KORØ – Kunst i offentlige rom.

Norsk billedhuggerforening bisto mange lag og kommuner med realisering av minnesmerker etter krigen. Billedhuggerforeningen hjalp til med utlysningstekstene til konkurransene,

Postadresse
Postboks 8030 Dep
0030 Oslo
postmottak@kud.dep.no

Kontoradresse
Grubbegata 1
www.kud.dep.no

Telefon*
22 24 90 90
Org.nr.
972 417 866

Kulturvernavdelingen

Saksbehandler
Haakon O.V. Vinje
22 24 79 77

juryering og praktiske løsninger. Norsk billedhuggerforening kan fortsatt bistå med rådgivning for kommuner og grupperinger som ønsker å reise et minnesmerke, mot et honorar.

KORO – Kunst i offentlige rom har en søkbar kunstordning, LOK, som gir støtte til produksjon og formidling av kunstprosjekter i offentlige rom. Midlene går til kunstprosjekter initiert fra kunstfeltet, sivilsamfunnet og lokale og regionale myndigheter. Ordningen har som formål å stimulere til produksjon og utvikling innen kunst i offentlige rom lokalt og regionalt.

Departementene har notert seg forslaget om et eget, statlig fond for oppføring av nye krigsminnesmerker og vedlikehold av eksisterende krigsminnesmerker.

Det er en kjensgjerning at krigsseilerne sto for Norges betydeligste bidrag til den allierte seieren i andre verdenskrig. Sjøfolkene i Nortraship er dekorert på samme måte som norske kvinner og menn fra forsvarsgrenene, siden de første tildelinger i 1941. Flere av dem som falt under sjøtjenesten er gravlagt i norske krigsgraver i utlandet.

Med hilsen

Gunhild Strand Molle (e.f.)
avdelingsdirektør

Haakon O.V. Vinje
seniorrådgiver

Dokumentet er elektronisk signert og har derfor ikke håndskrevne signaturer

Kopi

Forsvarsdepartementet

Arendal/ Vegårshei 19. august 2022

Kultur- og likestillingsdepartementet

Vern og vedlikehold av krigsminnesmerker.

Arendal forsvarsforening viser til departementets brev den 27. juni 2022 med referanse 22/3216-2.

Vi er i hovedsak godt kjent med dagens regler, lover og ansvar samt mulige finansieringer.

Vi peker derfor spesielt på nest siste avsnitt i brevet.

«Departementene har notert seg forslaget om et eget, statlig fond for oppføring av nye krigsminnesmerker og vedlikehold av eksisterende krigsminnesmerker».

Vi vil sette stor pris på om dette blir bragt opp på politisk nivå.

Vedlagt brev fra Lars Vidar Moen, Formann Arendal Sjømandsforening dokumenterer på en svært god måte behovet for et statlig fond

Vi tenker oss en enkel ordning, der den enkelte kommune kan søke om midler når det er behov.

Med vennlig hilsen

Lars Espeland

Lars Espeland
Kaldalsveien 5
4985 Vegårshei
Mobil: (0047) 97535826
Mail: lars@larsespeland.com

Kopi.
Forsvarsdepartementet

Vegårshei 26. februar 2023

Første visepresident/ Stortingsrepresentant
Svein Harberg
svein.harberg@stortinget.no
90945678

Referat møte i Grimstad 24.februar 2023 - Vern og vedlikehold av krigsminnesmerker.

Til stede: Svein Harberg, Willy Sandnes, Lars Vidar Moen, Per Kristian Finstad, Lars Espeland.

Arendal forsvarsforening informert om foreningens arbeide med å opprette et fond/ årlige bevilgning til vern og vedlikehold av krigsminnesmerker i Norge og eventuelt nye.

Vi hadde en ryddig og god gjennomgang av arbeidet og dokumentasjon for dette ble levert Svein Harberg. Det mest sentrale i denne dokumentasjonen er brevet til Lars Vidar Moen, Formann Arendals Sjømandsforening.

Vi er kjent med at det i Norge er registrert ca. 2800 minnesmerker, se St.meld.nr.33. (2008-2009).

Det ble konkludert med at det bør opprettes en enkelt ordning der kommunene kan søke om midler når det er behov for vedlikehold av krigsminnesmerker. Den eller de som har ansvaret for minnesmerker kan med dette ha kommunen som kontakt når det er behov for vedlikehold.

Vi anslår at et beløp på 2. mil. i året er en god start for å vurdere årlige behov. De fleste av minnesmerkene er utført i stein, det går derfor mange år mellom hver gang det er behov for rengjøring og oppfrisking av skrift.

Til slutt, stor takk til Svein Harberg som på en god og fin måte bidro på møtet og som bringer dette videre til de rette fora.

Med vennlig hilsen

Lars Espeland

Lars Espeland
Kaldalsveien 5
4985 Vegårshei
Mobil: (0047) 97535826
Mail: lars@larsespeland.com

Kopi: Willy Sandnes, Roy Gjertsen, Lars Vidar Moen, Per Kristian Finstad.

Lars Espeland

Fra: Svein Harberg <svein.harberg@stortinget.no>
Sendt: 7. mai 2024 19:15
Til: Per-Kristian Finstad
Kopi: Lars Espeland
Emne: SV: Innspill til dekning av vedlikeholdsutgifter til ulike minnesmerker.

Hei Per Kristian og Lars

Ting tar tid, og ofte alt for lang tid. Det har vært mye motstand for meg i denne saken, men nå har jeg fått med meg Høyre på å fremme et forslag.

I morgen, den 8. mai, fremmer jeg et forslag i stortingssalen kl. 10:00 der vi ber regjeringen følge opp både med et nasjonalt register over minnesmerker, og foreslå en ordning for bidrag til vedlikehold av dem.

Vill bare informere om det.

Mvh

Svein Harberg

Stortingets 1. visepresident

Storingsrepresentant Aust-Agder, Høyre

2. nestleder kontroll- og konstitusjonskomiteen

Mobil: +47 909 45678

E-post: svein.harberg@stortinget.no

STORTINGET

Representantforslag 158 S

(2023–2024)

fra stortingsrepresentantene Svein Harberg, Ingjerd Schie Schou, Mahmoud Farahmand og Erlend Larsen

Dokument 8:158 S (2023–2024)

Representantforslag fra stortingsrepresentantene Svein Harberg, Ingjerd Schie Schou, Mahmoud Farahmand og Erlend Larsen om ivaretagelse av minnesmerker over personer og begivenheter knyttet til krigshendelser, forsvarsrelatert aktivitet og nordmenn i utenlandstjeneste

Til Stortinget

Bakgrunn

«Over hele landet er det reist en rekke minnesmerker over personer og begivenheter knyttet til krigshendelser og forsvarsrelatert aktivitet opp gjennom historien. Disse synliggjør og oppsummerer en viktig del av Norges historiske utvikling. De minner om mot og motstand og symboliserer grunnleggende verdier i Forsvaret. Det er samfunnets ansvar å ta vare på og videreføre denne kulturarven.»

Sitatet er fra St. Meld. nr. 33 (2008–2009) «Kultur å forsvare» – Om kulturvirksomheten i Forsvaret frem mot 2020. Den samme meldingen kan fortelle at det er registrert ca. 2800 minnesmerker i Norge. Det store flertallet av minnesmerkene er reist etter lokale initiativ. I tillegg er det et stort antall sivile og militære minnesmerker etter Norges operasjoner i utlandet, som for eksempel minnesmerket i Normandie over de falne fra jageren KNM «Svenner». I Libanon og andre operasjonsområder er det minnesmerker der hvor den enkelte falt i tjeneste for Norge.

Mange av minnesmerkene er opprettet etter lokalt initiativ. Det kan ha vært mennesker som direkte var berørt av krigshandlinger, etterkommere av disse eller lo-

kale foreninger. Etter som tiden går og initiativtagerne faller fra, faller noen ganger også entusiasmen som følge av at nye generasjoner ikke har eierskap til historien eller fordi organisasjonene som tok initiativet, blir lagt ned. Dette resulterer noen ganger i manglende ressurser til vedlikehold og nødvendige reparasjoner over tid. En rekke slike tilfeller har ført til et sterkt ønske fra foreninger om mulighet for økonomisk hjelp til ivaretagelse av disse stedene.

Overgangen fra et privat initiativ til et offentlig ansvar er noen ganger krevende.

Forsvarets museer har ansvaret for å føre oversikt over krigsminnesmerker i inn- og utland som er til minne over norske militære avdelingers og personers krigsinnsats. Dette innbefatter ikke minnesmerker som følge av sivil innsats fra for eksempel Justis- og beredskapsdepartementet eller Utenriksdepartementet. Norge mangler et overordnet system for oversikt, forvaltning, og kanskje avvikling, av de minnesmerkene.

Behov

Forsvaret tar i dag vare på mange av minnesmerkene. Norge har så vidt vites ikke en samlet oversikt over minnesmerkene i inn- og utland. Man mangler også en helhetlig ordning som sørger for at minnesmerkene blir ivaretatt på en verdig måte.

Flere av minnesmerkene blir ivaretatt av frivillige foreninger. Vedlikehold er godt egnet for dugnadsarbeid fra lokale foreninger. Foreninger som «adopterer» minnesmerker, får et eierskap til dem som sikrer god ivaretagelse. Enkelte år har minnesmerkene behov for oppgradering som koster mer enn enkelt vedlikehold som vask og fjerning av mose. Det bør være mulig for

foreninger å søke om ekstraordinære midler til mer omfattende vedlikehold fra en offentlig pott.

Regionale forsvarsforeninger mener at staten i større grad bør bidra til å ivareta og forvalte slike minnesmerker for å sikre en lik og verdig behandling for fremtiden.

Minnesmerkene er av stor betydning for å hedre de som har kjempet for landet, og for å videreformidle en viktig del av historien. Minnesmerkene fortjener mer systematiske løsninger og oppfølging enn i dag.

Forslag

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

1. Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med forslag til hvordan det kan etableres en

samlet oversikt over minnesmerker i inn- og utland, reist av norske initiativtagere, over personer og begivenheter knyttet til krigshendelser, forsvarsrelatert aktivitet og nordmenn i utenlandstjeneste. Forslaget må også ivareta hvordan en slik oversikt kan vedlikeholdes og gjøres offentlig tilgjengelig.

2. Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med forslag til hvordan minnesmerker over personer og begivenheter knyttet til krigshendelser, forsvarsrelatert aktivitet og nordmenn i utenlandstjeneste, i privat eie, kan sikres støtte til ekstraordinært vedlikehold gjennom en søknadsordning med kommunal eller privat egenandel.

8. mai 2024

Svein Harberg

Mahmoud Farahmand

Ingjerd Schie Schou

Erlend Larsen

DET KONGELIGE
FORSVARSDEPARTEMENT

Statsråden

Stortingets president

Deres ref.

Vår ref.

Dato

24/03256-3

04.10.2024

Uttalelse til representantforslag, Dok. 8: 158 S om ivaretagelse av minnesmerker over personer og begivenheter knyttet til krigshendelser, forsvarsrelatert aktivitet og nordmenn i utenlandstjeneste

Jeg viser til brev fra Utenriks- og forsvarskomiteen av 15. august 2024 med anmodning om uttalelse til representantforslag (Dok 8: 158 S) fra stortingsrepresentantene Svein Harberg, Ingjerd Schie Schou, Mahmoud Farahmand og Erlend Larsen om ivaretagelse av minnesmerker over personer og begivenheter knyttet til krigshendelser, forsvarsrelatert aktivitet og nordmenn i utenlandstjeneste.

I hele Norge og enkelte steder utenfor landets grenser står minnesmerker over norske kvinner og menns innsats for våre felles verdier. Det reises stadig nye, for å minne oss om dem som i fredstid eller krig ga noe ekstra for fellesskapet. Minnesmerkene knytter forsvarshistorien til landskap, og de fleste har lokal forankring. Det er samfunnets ansvar å ta vare på og videreføre denne kulturarven.

Regjeringen Stoltenberg II initierte i St.meld. nr. 33 (2008–2009) *Kultur å forsvare* et arbeid med å registrere forsvarsrelaterte minnesmerker. Dette prosjektet ble ikke fullført. Forsvaret har et stykke på vei kartlagt og registrert krigsminnesmerker i hele landet, men mye arbeid vil eventuelt gjenstå før man overordnet har samlet og ordnet informasjonen og den kan gjøres tilgjengelig for allmennheten. I de senere år er en rekke krigshistoriske personregistre opprettet, som Krigsseilerregisteret, Norsk digitalt fangeregister og Soldatregisteret, med forskjellige grader av statlig finansiering. En liknende løsning kan tenkes for krigsminnesmerker, men må vurderes nærmere med tanke på hvor omfattende og ressurskrevende et eventuelt slikt arbeid vil kunne bli.

Det vil i tilfelle være naturlig å involvere Forsvarets museum i et slikt arbeid. Imidlertid er etaten Forsvarshistorisk museum under etablering, og det er behov for å bruke tid og ressurser til å få til dette på en god måte. Jeg mener derfor at eventuelt registrerings- og kartleggingsarbeid må tas opp på et noe senere tidspunkt.

Etablering av krigsminnesmerker er et anliggende for det kommunale selvstyret. Det finnes ingen statlig godkjenningssinstans for nye minnesmerker, og det er i Norge tradisjon for et lokalt eierskap til historien og til hva og hvem som minnes. Ved oppføring av nye minnesmerker følger vedlikeholdsansvaret normalt den som reiser minnesmerket. Statlige myndigheter forestår vedlikeholdet av krigsminnesmerker på statens eiendommer. Det er min oppfatning at dagens ordning for etablering og vedlikehold av krigsminnesmerker er hensiktsmessig og med noen unntak fungerer godt.

Jeg anser det derfor ikke som naturlig å endre det grunnleggende finansieringsansvaret som følger av dagens praksis. Det er heller ikke tatt høyde for et utvidet statlig finansieringsansvar i nylig vedtatte langtidsplan for forsvarssektoren.

Bjørn Arild Gram

Brevet er elektronisk signert

Arendal/ Vegårshei 18. januar 2025.

Stortingets President

Uttalelse til representantforslag, Dok. 8: 158 S om ivaretagelse av minnesmerker over personer og begivenheter knyttet til krigshendelser, forsvarsrelatert aktivitet og nordmenn i utenlandstjeneste

Arendal forsvarsforening tok dette opp med visepresident/ stortingsrepresentant Svein Harberg i møte 24. februar 2023, og han med flere kollegaer fremmet representantforslag, Dok. 8: 158 S.

Vi viser også til forsvarsministerens brev den 4 oktober 2024 om saken, sendt Stortingets president, der han i siste avsnitt skriver følgende:

«Jeg anser det derfor ikke som naturlig å endre det grunnleggende finansieringsansvaret som følger av dagens praksis. Det er heller ikke tatt høyde for et utvidet statlig finansieringsansvar i nylig vedtatte langtidsplan for forsvarssektoren. «

Vi viser også til St.meld. nr. 33 (2008–2009) om registrering av forsvarsrelaterte minnesmerker. Dette prosjektet ble ikke fullført. I den samme meldingen er det informert om at i Norge er det registrert ca. 2800 minnesmerker. Ansvar for disse er fordelt på Staten, kommuner, organisasjoner av mange slag og private. I tidens løp er noen organisasjoner lagt ned eller ikke i drift og av naturlige grunner mange private aktører falt fra. I tillegg viser vi til Rundskriv V-9N/2015 Forskrift om krigsgraver. Forsvarsministeren sier samtidig at det er samfunnets ansvar å ta vare på denne kulturen.

Dette dokumenterer på en god måte at tiden er inne for å forenkle arbeidet med vedlikehold av krigsminnesmerker.

I Norge har vi verneplikt, når vi tar på oss uniformen er vi pliktig til å gjennomføre en tjeneste med livet som innsats. Staten bør derfor også ha plikt til å vedlikeholde alle minnesmerker uansett hvem som har satt de opp, den respekten bør vår nasjon gi de som falt for frihet og fred.

Vi bør opprette en enkelt ordning der kommunene kan søke om midler når det er behov for vedlikehold av krigsminnesmerker. Den eller de som har ansvaret for minnesmerker kan med dette ha kommunen som kontakt når det er behov for vedlikehold. Det som er statens ansvar, bør ikke endres.

På vegne av Bautakomiteen AOFF

Lars Espeland Lars Vidar Moen Willy Sandnes Per Kristian Finstad
Kaldalsveien 5
4985 Vegårshei
Mobil: (0047) 97535826
Mail: lars@larsespeland.com

Kopi Forsvarsministeren og visepresident/ stortingsrepresentant Svein Harberg